

नीताः । शब्दादिभिः पञ्चभिरेव पञ्च पञ्चत्वमायुः स
गुणेन बद्धाः । कुरङ्गमातङ्गपतङ्गनीनष्टङ्गा, नरः पञ्च-
भिरक्षितः किम् ? । दोषेण तोत्रा विषयः कृष्णसर्प-
विषादपि । विषं निहन्ति भोक्तारं इष्टारं चक्षुषाय-
यम् । विषयाया महापाशात् यो विमुक्तः सुदुःखजात् ।
न एव कल्पते सुकृत् नाम्भ्यः षट्शास्त्रवेदापि । आपात-
वैराग्यवतो सुसुखी भवाम्बिपारं प्रतियातुमुद्यतान् ।
आशापहो मज्जयतेऽनुरागे निगृह्य कण्ठे विनिवर्त्य
वेगात् । विषयास्त्वपहो येन सुविरक्तप्रसिना हतः ।
स गच्छति भवाम्बाधेः पारं प्रलूहवर्जितः । विषम-
विषयमागैर्गच्छतो नष्टबुद्धेः प्रतिपदमभिवातो मृच्यु-
रप्येव सिद्धिः । हितसुजनगुरुकृत्ता गच्छतः स्वस्य
युक्त्या प्रभवति फलसिद्धिः सत्यमित्येव विद्धि । मो-
क्षस्य काङ्क्षा यदि वै तवास्ति त्यजातिदूरादिभवान्
विषं यथा । पीयूषवत्तोषद्वयाक्षमार्जवप्रशालिदालोर्भज
नित्यमादरात् ।

येराट् त्रि० विराट्छेदम् अच् । विराट्छम्बन्धिनि । वीर इ
वाटति षट्-अच् स्त्रार्थे अच् । २२ इन्द्रगोपकीटं हेमच० ।
बैरातङ्ग पु० वीरस्य अर्जुनस्यातङ्गायै शङ्कायै साधु-अच् ।
अर्जुनवृक्षे राजनि० । [तुल्यपकारके २वैरातुगते च ।
वैरानुबन्धिन् त्रि० वैरं विहेपमनुवप्राति णिनि । विहेपा
वैरिन् त्रि० वैरमस्यस्य इति । शर्ता अमरः ।
वैरूप्य न० विरूपस्य भावः प्रज्ज् । विरूपत्वे २अननुह-
पत्वे ३अयथाभावे ४वस्तुनोविकारभेदे च ।

वैरीच (न) नि पु० विरीचनस्यापत्यम् शिवाद्याण् इज् वा ।
विरीचपुत्रे २स्त्र्यपुत्रे ३वैरारजपुत्रे दानवभेदे च
४वृद्धभेदे ५सिद्धगणे शब्दर० ।

वैलक्ष्ण्य न० विबलक्ष्यस्य भावः प्रज्ज् । विबलक्ष्यत्वे वैशिष्ट्ये
वैलक्ष्य न० विबलक्ष्यस्य भावः प्रज्ज् । लज्जायाम् अमरः
२स्त्रभाववैलक्ष्ये च "वैलक्ष्यहेतोर्गेतिमेतदीयाम्" नेप० ।

वै(ब)वधिक त्रि० वी(ब)वधेन धान्यादिसंघहेण व्यवहरति
ठक् । वाक्तावहे नैगमे (टोकानि) अमरः ।

वैवर्ण्य न० विवर्ण्यस्य भावः प्रज्ज् । विवर्ण्यत्वे मालिन्ये ।

वैवस्वत पु० विवस्वतोऽपत्यम् तस्येदं वा अच् । यमे अमरः ।

२अग्नौ ३वृद्धभेदे च जटा० । ४तत्त्वस्वन्निनि त्रि० "वैव-
स्वतकरक्रिया" इत्युद्भूतः । ५दक्षिणदिशि स्त्री लोपः ।

६धर्ममे मनुभेदे "मनुर्विवस्वतः पुत्रः आदित्य इति श्रुतः ।

अग्नौ वर्त्तमानोऽयस्वदपत्यानि मे श्रुत्वा । ७स्त्राकृतं

मधुचैव हृष्टः श्यातिरेव च । नरिष्वन्तोऽथ नाभागः
सप्रभो द्रिष्ट उच्यते । हृष्यच्च हृषप्रथ दशमो वसुमान्
चतः । मनोर्वैवस्वतस्येते दश पुत्राः परन्तपः । आदित्या
वसवो रुद्रा विश्वे देवा मरुद्गणाः । अश्विनी हृषभो
राजन् । इन्द्रोऽर्षा इन्द्रः । कश्यपोऽतिर्विशिष्टश्च
विश्वामित्रश्च गोतमः । यमदग्निर्भरद्वाज इति सप्तर्षयः
कृताः । आत्मापि भगवच्छन्ना कश्यपादितरेभूत् । आ-
दित्यानामवरजो विष्णुर्वासनरूपपृक् । संक्षेपतो मयो-
क्तानि सप्त सन्वत्तराणि तं भाग० ८ १२ अ० ।

वैवाहिक त्रि० विवाहाय हितं साधु वा ठक् । विवा-
हयोग्ये "वैवाहिकीं तिथिं पृष्टाः" इति कुमारः ।
२विवाहेन सम्बद्धे कन्यापुत्रयोः स्वगुरो ३विवाहसम्ब-
न्धिनि च त्रि० "पञ्चमे सप्तमे वापि येषां वैवाहिकी
क्रिया" कृतिः ।

वैशम्पायन पु० व्यासशिष्यो भारतवृक्षरि सुनिभेदे । स च
व्यासादृष्टः जनमेजयाय भारतं आवितवान् यथोक्तं
भा० आ० १ अ० "जनमेजयेन पृष्टः सन् ब्राह्मणैश्च सहस्रशः ।
शशाश्व शिष्यमासीनं वैशम्पायनमलिके । स सदस्यैः स-
हासीनः आश्रयानाश्व भारतम् । कर्मान्तरेषु यज्ञस्य चो-
द्यमानः पुनः पुनः" । स च यजुर्वेदे तस्य शिष्यः यथाह
"अथ शिष्यान् प्रजयाह चतुरो वेदपारगान् । जैमि-
निश्च सुमन्तुश्च वैशम्पायनमेव च । पैलं तेषां चतुर्थे च
पञ्चमं मां महाशुभिः । ऋग्वेदश्चावकं पैलं जयाह
स महाशने ! । यजुर्वेदप्रवक्तारं वैशम्पायनमेव च"
कोसेपुः ४८ अ० । [सके च ।

वैशस न० विशसस्य भावः स्त्रार्थे वा अच् । हिंसने २हिं-

वैशाख पु० विशाखानक्षत्रयुक्ता पौर्णमासी वैशाखी सा

यत्न मासि पुनः अच् । खनामख्याते चैततो द्वितीये

१चान्द्रमासि २शुक्लवर्षभेदे च कार्तिकशब्दे १८४८ अ०

दृश्यम् । चान्द्रवैशाखलक्षणं त्वं मेघस्थरव्याधयुक्त-

प्रतिपदादिदशान्तलिङ्गान्तिथित्वम् । मेघस्थरविके ३शौर-

तन्मासि "तुलामकरमेघेषु प्रातःस्नानं विधीयते ।

हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनम्" । तन्मा-

स्य ४पौर्णमास्यां स्त्री लोपः । विशाखा प्रयोज-

नमस्य अज् । ५मन्यानटण्डले पु० ६धनुर्द्वाराणामवस्था-

नभेदे न० अमरः । [वैशाखिभक्तो मायकभेदे रसम० ।

वैशिक पु० वैशे वैशाख्ये उपचारात् वैशाखायं प्रसृतः ठक् ।

वैशिष्टा न० विशिष्टस्य भावः प्रज्ज् । विशेषप्रविशेषण-